

กิจการเพื่อสังคมกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน Social Enterprises and Sustainable National Development

สุทธดา ชัดติยะ¹ ณรงค์ ป้อมหลักทอง²

บทคัดย่อ

จากอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้นำระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย ทั้งในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ยิ่งประเทศมีความเจริญมากขึ้นเท่าใด ปัญหาที่ใหญ่และสลับซับซ้อนมากขึ้น จนบางปัญหายากที่จะแก้ไข ทำให้ธุรกิจต่างๆเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินธุรกิจแบบกิจการเพื่อสังคม โดยธุรกิจทุกประเภทสามารถที่จะเป็นกิจการเพื่อสังคมได้ ด้วยว่ากิจการเพื่อสังคมเป็นกิจการที่มีการดำเนินงานเหมือนกับธุรกิจทั่วไป มีการผลิตและขายสินค้าเพื่อสร้างผลกำไร แต่ผลกำไรที่ได้จากการดำเนินธุรกิจไม่ได้นำมาแบ่งให้ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของคนใด ผลกำไรของการดำเนินกิจการเพื่อสังคมจะถูกแยกออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งจะถูกนำกลับคืนสู่ธุรกิจเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ขณะที่กำไรส่วนที่สองจะถูกนำกลับคืนสู่สังคมในรูปแบบต่างๆทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ผลกำไรในส่วนนี้สามารถวัดผลจากหลายดัชนีด้วยกัน เช่น เป็นคุณภาพชีวิตและโครงสร้างสังคมที่ดีขึ้น สิ่งสำคัญของการนำผลกำไรกลับคืนสู่สังคมเพื่อแก้ปัญหาสังคมนั้นคือ การที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก หรือรัฐบาลแต่อย่างใดเดียว ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ดีขึ้น สามารถยกระดับความเป็นอยู่การใช้ชีวิตของคนในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: กิจการเพื่อสังคม, การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
E-mail : suthada.kha@crru.ac.th

² อาจารย์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง E-mail : narongricher@gmail.com

Abstract

Thailand has long adopted the capitalist economic system for the development of the country's economy, causing a wide range of social and environmental problems. That is to say, economically prosperous countries tend to face more complicated problems in which some could be difficult to solve. With a heightened awareness of such issues, a variety of social enterprises have recently emerged in many different business areas. Like general businesses, the operation of social enterprises is aimed at production and sales to earn some profits. What is different is that the profits earned from operating social enterprises will be divided into 2 portions: one for their businesses to continue to grow and the other for social returns both financially and non-financially. Having better quality of life and strong social structures are some of the indices for measuring the success of this kind of businesses. The key success for corporate social responsibilities is that a community becomes self-reliant without any external or government supports. Such a strong and developed community is considered to help promote sustainable well-being for all.

Keywords: social enterprise, sustainable national development

1. บทนำ

จากอดีตที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศมีแนวทางในการดำเนินธุรกิจตามแนวทางระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ธุรกิจต่างมุ่งเน้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมามากมาย เช่น มีการใช้ทรัพยากรการผลิตเป็นจำนวนมาก ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สุขภาพของคนในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม เป็นต้น ดังนั้น หลายประเทศที่ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวให้ความสนใจในการแก้ไขหรือดำเนินการเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการมุ่งเน้นสร้างผู้ประกอบการที่มีจิตสำนึกทางสังคมควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจ จึงเป็นที่มาของการเกิดแนวทางธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) (ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นธุรกิจที่เป็นได้ทั้งประเภทที่ทำกำไรและไม่ทำกำไร เป็นธุรกิจที่ทำมาค้าขายและแข่งขันในตลาดเหมือนธุรกิจทั่วไป แต่ยึดถือการตอบแทนประโยชน์สู่สังคมเป็นแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจ เน้นด้านการกระจายรายได้สู่หน่วยผลิตในกลุ่มสังคม คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นธรรม การเอื้อเฟื้อแบ่งปันและการกระจายข้อมูลข่าวสารความรู้และวิทยาการในมวลหมู่สมาชิก และเป็นธุรกิจที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการลดต้นทุนการผลิตและใช้ทรัพยากรการผลิตต่าง ๆ ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553ข) โดยปัจจุบันธุรกิจเพื่อสังคมกำลังได้รับความนิยมอย่างยิ่ง ทั้งจากผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และภาครัฐที่สนับสนุนธุรกิจเพื่อสังคม และผู้บริโภคที่มองหาสินค้าที่มีส่วนสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นเป็นทางเลือกในการจับจ่าย กิจการเพื่อสังคมจึงเป็นมิติใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการเข้าไปพัฒนา และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ มีรูปแบบการ

ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมนำกำไรส่วนใหญ่กลับไปลงทุนในกิจการ เพื่อขยายกิจการให้คืนกลับมาดูแลสิ่งแวดล้อม และสังคม (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553ก) การสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมเป็นแนวทางหนึ่งที่หลายประเทศในโลกได้ให้ความสำคัญและใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

แนวคิดกิจการเพื่อสังคมเริ่มเข้ามาในประเทศไทยอย่างจริงจังเมื่อประมาณ พ.ศ. 2552 (กิจการเพื่อสังคมในศักราช, 2557) ภายหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ที่เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและส่งผลกระทบต่อเมืองไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยทำให้บริษัทหลายบริษัทต้องล้มละลายและปิดกิจการ หลายภาคส่วนจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยฟื้นฟูและพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนได้ แต่แท้จริงแล้วองค์กรที่ดำเนินงานในลักษณะของกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทยนั้นมีมาอยู่ก่อนแล้วหลายแห่ง เช่น โครงการพัฒนาคอขวด มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงกับการกิจทางสังคมในการเปลี่ยนวิถีชีวิตชาวเขากับการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอยมาสู่อาชีพการเกษตรที่สูงและการบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รีสอร์ทและร้านอาหาร Cabbage and Condom และ BREAD ที่นำเอาสินค้าและผลิตภัณฑ์จากฝีมือชนบทมาพัฒนาการศึกษาในชุมชนห่างไกล โดยในรัฐบาลสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกิจการเพื่อสังคม จึงได้มีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553ก) นอกเหนือจากนั้นยังได้จัดตั้งสำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ(สกส.) เพื่อให้เป็นหน่วยงานเลขานุการของคณะกรรมการสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติซึ่งถูกจัดตั้งโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี โดยสำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ(สกส.)ดำเนินการภายใต้ทุนสนับสนุนของ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553ข) เพื่อเป็นหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนแม่บท ผ่านการสร้างสรรค พัฒนาและขยายเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมจากภาคส่วนต่าง ๆ นอกจากการขับเคลื่อนจากภาครัฐ ภาคเอกชนก็เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) โดยผ่านการพัฒนาจากความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility : CSR) มาสู่การดำเนินงานอย่างยั่งยืนมากขึ้น กิจการเพื่อสังคมจึงเป็นทิศทางการดำเนินงานใหม่ที่ภาคเอกชนให้ความสำคัญ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคม ทั้งความเป็นมา ลักษณะของกิจการเพื่อสังคม รวมถึงการส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ความหมายของกิจการเพื่อสังคม

กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) คือ กิจการที่มีรายได้จากการผลิตหรือจัดจำหน่ายสินค้าหรือบริการ โดยมีเป้าหมายของกิจการที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ได้มีเป้าหมายในการสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้นและเจ้าของเท่านั้น (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553ข) เป็นองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดไม่ใช่การทำกำไรสูงสุดแต่ เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดคืนกลับภาคประชาชน ชุมชน สังคม กิจการเพื่อสังคมเกิดจากแนวคิดประเภทของ CSR as Process เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (None Profit Organization) เกิดจากแนวคิดนักพัฒนาสังคมกับการบริหารจัดการแบบผู้ประกอบการหรือเรียกว่าผู้ประกอบการทางสังคม (จตุพร จุ้ยใจงาม, 2557) คือ ธุรกิจเอกชนทำมาค้าขายและแข่งขันในกลไกตลาดเหมือนธุรกิจทั่วไปโดยมีวัตถุประสงค์คือสร้างกำไรแต่ไม่ใช้กำไรสูงสุด มุ่งสร้างสรรค์ช่วยเหลือสังคม และสนับสนุนสิ่งแวดล้อม เป็นองค์กรธุรกิจที่ยังคงแสวงหากำไร ไม่ใช่มูลนิธิหรือองค์กรเพื่อการกุศล เพียงแต่มีการ

นำเอาผลกำไร ส่วนหนึ่งมาแบ่งปันหรือคืนกลับสู่สังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (Brandage Company Monograph, 2559)

กล่าวโดยสรุปได้ว่ากิจการเพื่อสังคมหมายถึง กิจการ หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีการดำเนินธุรกิจเหมือนองค์กรทางธุรกิจทั่ว ๆ ไป มีการผลิตสินค้าหรือบริการ ดำเนินกิจกรรมทางการตลาด แต่มีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินธุรกิจคือคืนกำไรสู่สังคมและสิ่งแวดล้อม นำกำไรที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาสังคม ไม่ได้นำกำไรกลับไปสู่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของ

ลักษณะสำคัญของกิจการเพื่อสังคม

กิจการเพื่อสังคมมีรูปแบบการดำเนินกิจการที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่รายได้และกำไรเป็นเครื่องมือสำหรับความต่อเนื่องและต่อยอดให้กิจการดังกล่าวสามารถดำเนินต่อไปอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเรียกได้ว่า กิจการเพื่อสังคมเป็นกิจการที่ผสมผสานลักษณะและรูปแบบขององค์กรไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรการกุศล และองค์กรแสวงหากำไร ไว้ในระดับ ต่าง ๆ ลักษณะสำคัญของกิจการเพื่อสังคมมีดังนี้ (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553ข)

1. รูปแบบกิจการมีความหลากหลาย ทั้ง องค์กร หน่วยงาน สมาคม เครือข่าย สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกิจการธุรกิจที่เป็นการรวมลักษณะการจดทะเบียนกิจการขององค์กรไม่แสวงหากำไรและองค์กรที่แสวงหากำไร

2. พันธกิจของกิจการเพื่อสังคมมีความชัดเจน ในการมุ่งสร้างคุณค่า คืนประโยชน์ และแก้ปัญหาทางสังคมเป็นหลัก โดยไม่ได้มุ่งหวังการสร้างผลกำไรสูงสุด เพียงแต่มองว่ากำไรเป็นเครื่องมือในการสร้างความต่อเนื่องและอิสระในการดำเนินการ ซึ่งมีความแตกต่างจากองค์กรไม่แสวงหากำไรที่กิจการเพื่อสังคมยังมุ่งหวังการสร้างรายได้จากการดำเนินการธุรกิจ เพื่อสร้างอิสระและลดการพึ่งพาจากเงินสนับสนุนหรือเงินบริจาค เพียงแต่สัดส่วนของการพึ่งพาเงินสนับสนุนมีอัตราที่

แตกต่างกันไปตามประเภทของกิจการ ในขณะที่องค์กรไม่แสวงหากำไรนั้น เน้นพึ่งพารายได้จากเงินบริจาคที่มาจากองค์กรภายนอกเป็นหลัก

3. การดำเนินการเพื่อสังคมมีรูปแบบเป็นการดำเนินการเชิงพาณิชย์หรือธุรกิจ เพื่อมุ่งหวังรายได้และผลกำไรในการนำมาลงทุนต่อและคืนประโยชน์สู่สังคมและสิ่งแวดล้อมในอนาคต สร้างรายได้และคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างคุณค่าแก่สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ได้มุ่งหวังกำไรสูงสุดเพื่อเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นแบบองค์กรแสวงหากำไร

4. ลักษณะการหารายได้ในการดำเนินกิจการเพื่อสังคมมีลักษณะเหมือนกับการดำเนินธุรกิจแบบทั่วไป คือมีผลิตภัณฑ์หรือบริการออกมาวางขายเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้และผลกำไรเพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินกิจการ

5. โครงสร้างต้นทุนและราคาสำหรับกิจการเพื่อสังคมมีความแตกต่างตามประเภทของกิจการ โดยองค์กรไม่แสวงหากำไรแต่หารายได้ จะมีการปรับโครงสร้างให้สามารถหารายได้เพื่อลดภาระการพึ่งพาเงินสนับสนุนภายนอก เพียงแต่สัดส่วนการหารายได้มีเพียงเล็กน้อยไม่มุ่งสร้างกำไร หากธุรกิจเพื่อสังคมและกิจการเพื่อสังคม มุ่งสร้างรายได้และกำไรเพื่อเป้าหมายสำหรับการคืนประโยชน์สู่สังคมและลงทุนต่อยอดองค์กรต่อไป ซึ่งมุ่งลดภาระการพึ่งพาเงินสนับสนุน และธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม จะมุ่งสร้างผลกำไรและรับผิดชอบต่อสังคมไปพร้อมกัน เพื่อให้สามารถลดภาระการพึ่งพาเงินสนับสนุนให้มากที่สุด

6. ลักษณะการความรับผิดชอบต่อสังคมในการดำเนินธุรกิจมีลักษณะของการรวมเอาองค์กรไม่แสวงหากำไรและแสวงหากำไรมาอยู่ด้วยกัน กล่าวคือนอกจากต้องรับผิดชอบต่อกลุ่มลูกค้าหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจเชิงพาณิชย์แล้ว ยังมีภาระในการตอบสนองและคืนผลตอบแทน สู่ให้แก่อุปกรณ์ ชุมชน นักลงทุนด้านสังคม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจทั้งหมด

7. นำกำไรสุทธิแบ่งเป็นสองส่วนสำหรับการคืนประโยชน์สู่สังคมและการนำเอาลงทุนต่อเพื่อสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินกิจการ โดยมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเภท คือองค์กรไม่แสวงหากำไรแต่หารายได้จะคืนผลตอบแทนสู่สังคม และนำรายได้บางส่วนมาบริหารจัดการภายในองค์กร ธุรกิจเพื่อสังคมจะนำรายได้จากการดำเนินการส่วนหนึ่งนำไปลงทุนต่อเพื่อความต่อเนื่องอีกส่วนคืนประโยชน์สู่สังคม โดยไม่มีการจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น กิจการเพื่อสังคมจะนำรายได้ส่วนหนึ่งมาลงทุนต่อเพื่อความยั่งยืน มีจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น และอีกส่วนคืนประโยชน์สู่สังคมและสิ่งแวดล้อม และธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมจะคืนผลตอบแทนในลักษณะกำไรและเงินปันผลแก่เจ้าของและ ผู้ถือหุ้น และอีกส่วนคืนประโยชน์ต่อสังคม

ประเภทของกิจการเพื่อสังคม

สามารถแบ่งจากการพัฒนารูปแบบกิจการที่มาจากองค์กรประเภทต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายได้ 3 ประเภท (กิจการเพื่อสังคมในศาสตร์, 2557) ดังนี้

1. กิจการเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไรแต่มีการหารายได้ (Nonprofit with Income Generating Activities) เป็นองค์กรมีส่วนหนึ่งในการดำเนินงานที่แสวงหากำไร ที่ให้ความสำคัญกับพันธกิจทางสังคมมากกว่าผลกำไร และมีเงินทุนในการดำเนินงานจากการบริจาคหรือการสนับสนุนเป็นหลัก กิจการเพื่อสังคมประเภทนี้มักพัฒนามาจากองค์กรสาธารณประโยชน์หรือองค์กรการกุศล เช่น มูลนิธิหรือสมาคมต่าง ๆ

2. กิจการเพื่อสังคม ประเภทผสมผสาน (Hybrid) กิจการเพื่อสังคมประเภทนี้เป็นการผสมผสานระหว่างองค์กรแสวงหาผลกำไรและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ให้สามารถเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันได้โดยที่องค์กรแสวงหาผลกำไรจะนำรายได้ไปสนับสนุนองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มีพันธกิจทางสังคมอีกทอดหนึ่ง

3. กิจการเพื่อสังคมที่พัฒนาจากธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Socially Responsible Business) กิจการเพื่อสังคมประเภทนี้เป็นองค์กรธุรกิจที่มี

วัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร และมีการนำเอากำไร กลับคืนสู่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ให้ความสำคัญกับพันธกิจทางสังคมควบคู่ไปกับพันธกิจทางธุรกิจด้วย โดยมีการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมเข้าไปสู่กระบวนการปกติของธุรกิจ

ตัวอย่างของกิจการเพื่อสังคม

ในประเทศต่างๆทั่วโลกมีกิจการเพื่อสังคมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในทวีปยุโรปซึ่งเป็นต้นกำเนิดแนวคิดกิจการเพื่อสังคม โดยตัวอย่างของกิจการเพื่อสังคมในต่างประเทศ เช่น

ภัตตาคาร Brigade ประเทศอังกฤษ เห็นถึงปัญหาของผู้ด้อยโอกาส ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย ในกรุงลอนดอน ขาดโอกาสเข้าถึงการมีงานทำ และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภัตตาคาร Brigade จึงกำเนิดขึ้นภายใต้มูลนิธิ The Beyond Food Foundation โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาส คนเร่ร่อนไม่มีงานทำ มีโอกาสเข้ามาฝึกอบรมการทำอาหาร การให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม ให้มีโอกาสนในการเพิ่มพูนทักษะและวิชาชีพทางกิจการอาหาร

Digital Divide Data ประเทศกัมพูชา เป็นธุรกิจประเภทไอที โดยเกิดจากการที่ประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ลาว กัมพูชา มีคนวัยหนุ่มสาวจำนวนมากที่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ แต่ขาดแหล่งงานรองรับที่เพียงพอหลังจากจบการศึกษา ทำให้ขาดโอกาสในการทำงานด้านไอที กิจการจึงได้จัดการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านไอทีและการทำงานให้แก่พนักงานหนุ่มสาวที่มาจากผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ เพื่อรับงานแปลเอกสารเป็นดิจิทัลและป้อนข้อมูลให้กับลูกค้าที่เป็นองค์กรทั่วโลก ช่วยให้ทุกคนหลุดจากวงจรความยากจน สามารถยกระดับชีวิตและครอบครัว ให้เข้าถึงการศึกษาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ธนาคารกรามีน (Grameen Bank) ในประเทศบังคลาเทศ ก่อตั้งโดย มูฮัมหมัด ยูนุส ที่ใช้แนวคิดไมโครเครดิตหรือการให้กู้เงินโดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน ปลดปล่อยเงินกู้ขนาดเล็กยืมให้แม่บ้านชาวบังคลาเทศลงทุนเพื่อ

ตั้งกิจการของตนเอง เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านไม่มีอาชีพฐานะยากจน ไม่มีหลักทรัพย์ที่จะนำมาค้ำประกัน ทำให้การไปขอกู้เงินจากธนาคารทั่วไปเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ ซึ่งกิจการและแนวคิดนี้จึงทำให้ยูนุสได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี พ.ศ. 2549

สำหรับประเทศไทย ตัวอย่างของกิจการเพื่อสังคมที่ดีและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ได้แก่ โครงการพัฒนาคอขวด (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จาก 6 ชนเผ่า ท่ามกลางความแห้งแล้งและความเป็นอยู่แร้นแค้นที่ชาวบ้านต้องหาทางรอดด้วยการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เช่น การทำไร่เลื่อนลอย ปลุกฝิ่น และค้าประเวณี แต่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเล็งเห็นถึงต้นเหตุของปัญหาดังกล่าวว่าเกิดจากความยากจน และการขาดโอกาสในชีวิต มีพระวิสัยทัศน์ให้คนคอขวดสามารถพึ่งพาตัวเองได้ และอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างพึ่งพาอาศัย การดำเนินโครงการจึงเป็นไปในรูปแบบปลูกป่า ปลูกคนหรือการแก้ปัญหาความยากจนที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง และยึดหลักความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่สมดุลกับความมั่นคงทางสังคม และความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีการสร้างงานและอาชีพหลากหลายสำหรับคนที่มีความถนัดต่างกัน เช่น การปลูก แปรรูปกาแฟและแมคคาเดเมีย การผลิตงานหัตถกรรม งานบริการ มีพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อสร้างพลเมืองที่ดี ให้มีภูมิคุ้มกัน พัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังมีกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทยอีกมากมาย เช่น โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรีที่ค้นคว้าวิจัยและศึกษาด้านสมุนไพร มีเป้าหมายเพื่อทำให้สมุนไพรเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้างจนสามารถใช้เป็นยาทดแทนยาจากต่างประเทศ ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท และศูนย์กีฬาต้าน้ำ จัดกิจกรรมด้านการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในทะเล มีนโยบายขายหาด เช่น ห้ามกีฬาทางน้ำที่ใช้เครื่องยนต์ทุกประเภท ห้ามทิ้งขยะบริเวณชายหาด นอกจากนี้ยังมีการปลูกข้าว

ปลูกผักไร้สารเคมี การบำบัดน้ำเสีย การเลี้ยงไก่ การทำปุ๋ยหมัก ตลอดจนการผลิตสบู่เหลว แชมพู น้ำยาล้างรถ ใช้เองภายในโรงแรม และยังส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์และเกษตรแบบผสมผสานภายในรีสอร์ท บริษัท วงษ์พาณิชย์ จำกัด ให้บริการจัดการวัสดุที่ไม่ใช้แล้วคัดแยกและรีไซเคิลด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังอบรมให้ความรู้ ฝึกงาน ฝึกอาชีพให้แก่พนักงานในองค์กรและชุมชนเรื่องการคัดแยกขยะและการสร้างรายได้จากขยะ รวมถึงช่วยเหลือติดตามดูแลผล บริษัท ไทยคราฟท์ แฟร์เทรต จำกัด ก่อตั้งขึ้นในปี 2535 ทำกิจการค้าหัตถกรรมโดยผู้ผลิตในแต่ละชุมชนทั่วประเทศ เน้นการขายที่ราคาเป็นธรรมกับผู้ซื้อและรับซื้อในค่าแรงที่เหมาะสมกับผู้ผลิต เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของสหประชาชาติ ได้ให้แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) ไว้เป็นครั้งแรก โดยได้ให้นิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไปต้องลดลง (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2555)

การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนประกอบทั้งสามนี้จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การบรรลุเป้าหมายทั้งสามองค์ประกอบนี้ให้ได้ดีที่สุด โดยส่วนประกอบของความยั่งยืนทางเศรษฐกิจนั้น สังคมต้องสร้างความเจริญเติบโตที่ทำให้เกิดกระแสรายได้ที่เหมาะสม ในขณะที่ยังรักษาไว้ซึ่งทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์และทุนธรรมชาติเป้าหมายพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจ คือการเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้าและบริการ

การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือการลดปัญหาความยากจน และทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น

ด้านสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องวางอยู่บนรากฐานของความยุติธรรม และความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของคนในสังคมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน สิทธิมนุษยชนและผลประโยชน์อื่นๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัยและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างผลิตภาพให้แก่สังคม ความเป็นธรรมในสังคม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ

ส่วนประกอบด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ควรจะดำรงอยู่ที่ทำให้ส่วนประกอบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ความมีเสถียรภาพของระบบนิเวศน์ของโลกจะไม่ถูกรบกวน

การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดทรัพยากรธรรมชาติบนโลกและให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการสร้างสมดุลระหว่าง 3 ด้านของการพัฒนาอันได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพกระจายรายได้ให้อื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคมโดยเฉพาะคนที่มียาได้ต่ำ การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้นส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อม

ในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีที่ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าโดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, 2556)

ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล ภาคเอกชนและภาคประชาชน จึงจะสามารถนำพาประเทศให้ไปสู่ความยั่งยืนได้ โดยที่ผ่านมามีรัฐบาลมีการกำหนดนโยบายและดำเนินการร่วมกับภาคเอกชนในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน เช่น ความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดย่อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทร่วมมือกับบริษัทขนาดใหญ่ทั่วประเทศ โดยให้บริษัทเอกชนถ่ายทอดความเชี่ยวชาญทางธุรกิจไปยังกลุ่มวิสาหกิจในท้องถิ่น นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การพัฒนาบริการด้านสาธารณสุขในประเทศไทย การลดจำนวนอุบัติเหตุทางถนนผ่านมาตรการทางกฎหมาย และส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการขับรถที่ปลอดภัย เพื่อลดสาเหตุของการเสียชีวิตลำดับที่สองของประเทศ นโยบายการเสริมสร้างความเท่าเทียมทางเพศภายใต้เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ เด็กหญิงสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับเด็กชาย และเข้าถึงการศึกษาขั้นสูงได้มากกว่าเด็กชาย ภาคประชาชนที่ทางชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความยั่งยืนของชุมชน เช่น การทำธุรกิจของชาวเขาปกากะญอและการดูแลรักษาป่าของชาวเขานินลัดในจังหวัดเชียงราย จากความร่วมมือของชาวบ้านที่ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาป่า โดยการทำเกษตรกรรมไร่หมุนเวียนปลูกพืชแบบผสมผสาน และยึดหลักการปลูก 1 ปี พ้นฟู

7 ปี เพื่อให้ดินได้ปรับสภาพและคืนความสมบูรณ์สู่ป่าเป็นต้น

2. บทสรุป

กิจการเพื่อสังคมเป็นกิจการที่มีการดำเนินงานเหมือนกับธุรกิจทั่วไป มีเป้าหมายทางสังคม (Social Mission) เป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินธุรกิจ คือเกิดขึ้นมาเพื่อใช้ธุรกิจในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม โดยมีการผลิตและขายสินค้าเพื่อสร้างผลกำไร และผลกำไรที่ได้จากการดำเนินธุรกิจจะถูกแยกออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งจะถูกนำกลับคืนสู่ธุรกิจเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ขณะที่กำไรส่วนที่สองจะถูกนำกลับคืนสู่สังคมในรูปแบบต่างๆทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ผลกำไรในส่วนนี้สามารถวัดผลจากหลายดัชนีด้วยกัน เช่น เป็นคุณภาพชีวิตและโครงสร้างสังคมที่ดีขึ้น

สิ่งสำคัญของการนำผลกำไรกลับคืนสู่สังคมเพื่อแก้ปัญหาสังคมนั้นคือ การที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก หรือรัฐบาลแต่อย่างใด ทำให้สามารถยกระดับความเป็นอยู่การใช้ชีวิตของคนในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น ปัญหาในชุมชนลดลง เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐ คนในชุมชนมีความสำนึกรักถิ่นที่อยู่ ช่วยกันดูแลชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ธรรมชาติในชุมชนเอาไว้ได้เป็นอย่างดี การที่คนในชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวออกไปทำงานนอกชุมชนน้อยลง สิ่งต่างๆเหล่านี้คือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคม นั่นคือกล่าวได้ว่ากิจการเพื่อสังคมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยมีส่วนช่วยผลักดันในเรื่องของการเกิดความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม แก้ไขปัญหาความยากจน และจากการที่ปัญหาต่างๆในชุมชนลดลง ชุมชนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ด้วยตนเอง ทำให้ภาครัฐไม่ต้องใช้งบประมาณบางส่วนมาช่วยแก้ปัญหา

อย่างในอดีต ทั้งประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพาจากหน่วยงานราชการ ทำให้รัฐบาลสามารถนำงบประมาณในส่วนนี้ไปพัฒนาประเทศในส่วนอื่นแทน ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป และนำไปสู่เป้าหมายที่สำคัญคือการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

3. เอกสารอ้างอิง

- กิจการเพื่อสังคมในสโตร์ป : กิจการเพื่อสังคม ทำดี โตได้ (Social Enterprise). (2557). ใน การอบรมโครงการนักลงทุนรุ่นใหม่เพื่อสังคม รุ่นที่ 22 (24 เมษายน 2557). ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย , กรุงเทพฯ.
- เกวลิน มะลิ. (2557). กิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา, 1(2), 104-112.
- จตุพร จุ้ยใจงาม. (2556). กิจการเพื่อสังคมแนวใหม่ระบอบทุนนิยมสมัยใหม่กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ.วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 7(1), 112 – 126.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2555). CSR กับการพัฒนาที่ยั่งยืน.วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมาธิราช, 6(2), 1-10.
- ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป.). Social enterprise คืออะไร. ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2560, จาก http://ba.soc.swu.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=10:what-is-se&catid=10:social-enterprise&Itemid=106
- सानิตย์ หนูนิล. (2559). การพัฒนาโมเดลความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงกลยุทธ์เพื่อผลการดำเนินงานที่ยั่งยืนของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ. (2556). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ. (2553ก). SE 100. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2558, จาก <http://www.tseo.or.th/>
- สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ. (2553ข). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกิจการเพื่อสังคม. ค้นเมื่อ 7 มกราคม 2558, จาก <http://www.tseo.or.th/>
- สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ. (2553ค). แผนแม่บทว่าด้วยการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553-2557. ค้นเมื่อ 8 มกราคม 2558, จาก <http://www.tseo.or.th/>
- Barraket, J., Douglas, H., Eversole, R., Mason, C. & Morgan, B. (2017). Classifying social enterprise models in Australia. Social Enterprise Journal, 13(4), 345-361.
- Brandage Company Monograph. (2559). SE เชียงราย โลกรใหม่ธุรกิจที่ดินแดนดอยหมอก ดอกไม้. กรุงเทพฯ : ไทยคูณ - แบรินด์เอจ โฮลดิ้ง.
- Elson, P. R., & Hall, P. V. (2012). Canadian social enterprises: Taking stock. Social Enterprise Journal, 8(3), 216-236.
- Fisac, R., & Moreno-Romero, A. (2015). Understanding social enterprise country models: Spain. Social Enterprise Journal, 11(2), 156-177.
- Grant, S. (2017). Social enterprise in New Zealand: An overview. Social Enterprise Journal, 13(4), 410-426.
- Jeong, B. (2015). The developmental state and social enterprise in South Korea: A historical institutionalism perspective. Social Enterprise Journal, 11(2), 116-137.

Laratta, R., Nakagawa, S., & Sakurai, M. (2011).

Japanese social enterprises: Major contemporary issues and key challenges. *Social Enterprise Journal*, 7(1), 50-68.

Mason, C., & Barraket, J. (2015). *Understanding*

social enterprise model development through discursive interpretations of social enterprise policymaking in Australia (2007-2013). *Social Enterprise Journal*, 11(2), 138-155.

Mswaka, W., de Sousa Teodósio, Armindo dos

Santos., Cai, H., & Louws, M. (2016).

Understanding social enterprises in the United Kingdom: The case of South Yorkshire. *European Business Review*, 28(6), 676-689.

Munoz, S.-A., Farmer, J., Winterton, R., &

Barraket, J. (2015). The social enterprise as a space of well-being: An exploratory case study. *Social Enterprise Journal*, 11(3), 281-302.

Satar, M. S., & John, S. (2016). *A conceptual*

model of critical success factors for Indian social enterprises. *World Journal of Entrepreneurship Management and Sustainable Development*. 12(2),113-138.